

Veileder for miljøtilskudd i jordbruket

Nordland, søknadsomgangen 2018

Versjon nr. 01/2018

Forsidebilde: Arne Farup

Øvrige foto: Ingvild Gabrielsen, Gunnar Nygaard, NIBIO Kvithamar, NIBIO Tjøtta, Åsa Hellem

Oppsummering av endringer og presiseringer før søknadsomgangen 2018

Endringene for søknadsomgangen er i veiledningsheftet markert med rød skrift.

1. Forskrift for miljøtilskudd, Nordland

Som følge av jordbruksoppgjøret i 2018 er følgende tilskuddsordninger innført fra søknadsomgangen 2018:

- Miljøtilskudd til skjøtsel av bratt areal (s.14)
- Miljøtilskudd til drift av enkeltseter med melkeproduksjon (s.19)
- Miljøtilskudd til drift av felleseter med melkeproduksjon (s.19)
- Miljøtilskudd til drift av enkeltseter med foredling (s.19)
- Miljøtilskudd til drift av felleseter med foredling (s.19)
- Miljøtilskudd til nedlegging eller nedfelling (s.27)

2. Veiledningsheftet for søknadsomgangen 2018

Hvem kan gis miljøtilskudd (s. 7)

Presisering:

- Det gis ikke miljøtilskudd til skjøtsel som gjennomføres med lånte eller leide dyr.

Miljøtilskudd til beite av biologisk verdifulle arealer (s. 17)

Tillegg:

- Det kan også gis tilskudd til beite i naturtypene *sanddynemark, åpen kalkmark og edellauvskog*.

Miljøtilskudd til friareal for gås (s. 18)

Omformulert vilkår:

- Kommunen avgjør i hver søknadsomgang om et område skal gis tilskudd som lavt, middels eller høyt belasta. Dette vedtaket bygger på de tre siste registreringene og skjønnsvurderinger i søknadsåret.

Miljøtilskudd til ugjødsla eng i prioriterte områder (s. 24)

Omformulert vilkår:

- Maksimal avstand fra vassdraget til der den ugjødsla randsonen begynner skal være 30 meter.

Nytt vilkår:

- Det gis ikke miljøtilskudd til ugjødsla randsoner som grenser mot kanaler, grøfter o.l. som normalt ikke har vannføring i de deler av året hvor middeltemperaturen er over frysepunktet.

Miljøtilskudd til spredning (av husdyrgjødsel) i vår/vekstsesongen (s. 28)

Presisering:

- Spredning på andre areal etter 15. august: Det er ikke krav om at all spredning av husdyrgjødsel på foretaket må skje før 15. august, men hvis noe husdyrgjødsel spres på andre areal etter 15. august, skal denne moldes ned.

Miljøtilskudd til bruk av tilførselsslanger (s. 29)

Justert vilkår:

- Tidligere vilkår om bruk av stripespreder sammen med tilførselsslengene er nå endret til bruk av utstyr for nedlegging (f.eks. stripespreder) eller nedfelling.

Miljøtilskudd til beitelag (s. 31)

Justert vilkår:

- Tilskuddet skal brukes til fellestiltak som fremmer beitebruken i området.

3. Betydningen av å levere en korrekt søknad

Søker er ansvarlig for å sette seg inn i regelverket og for at opplysningene i søknaden er riktige. Nyttig informasjon om utfylling av elektronisk søknad er tilgjengelig på Landbruksdirektoratets nettside. Spørsmål rettes til landbruksforvaltninga i kommunen.

Se for øvrig sidene 9 og 10 om:

- Endringer i søknaden etter søknadsfristen
- Avkorting av tilskudd ved feil i søknaden
- Avkorting ved brudd på krav om gjødslingsplan og forskrift om plantevernmidler
- Vedtak og klage på vedtak om tilskudd

4. Tilskuddssatsene for søknadsomgangen 2018

For hver tilskuddsordning er det oppgitt foreløpige satser. Med unntak av *Miljøtilskudd til friarealer for gås*, er foreløpige satser for de tidligere etablerte ordningene de samme som i 2017.

De foreløpige satsene for miljøtilskudd til friareal for gås i søknadsomgangen 2018 tilsvarer de endelige satsene for søknadsomgangen 2017:

	Foreløpige satser 2017 (kr)	Endelige satser 2017 (kr)	Foreløpige satser 2018 (kr)
Gås – høy belastning	470	470	470
Gås – middels belastning	280	280	280
Gås – lav belastning	90	150	150

Endelige satser for søknadsomgangen 2018 blir fastsatt i januar 2019, når vi har fått oversikt over det samla søknadsomfanget.

Innhold	
Innledning	5
Hvem kan gis miljøtilskudd?	6
Krav om gjødslingsplan og dokumentasjonskrav til planlegging og bruk av plantevermidler	7
Skjøtselsplaner	8
Søknad, saksbehandling og utbetaling	8
Ordninger for miljøtilskudd til foretak	10
Miljøtema kulturlandskap	10
Aktivitetsområdet Regionalt prioriterte kulturlandskap:	10
Generelt om slått og beiting av lokalt verdifulle kulturlandskap:	10
Miljøtilskudd til slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap	11
1A. Miljøtilskudd til slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap (valgt ut av kommunen) - § 5 i forskriften	11
1B. Miljøtilskudd til slått av veikanter i jordbrukslandskapet (velges ikke ut av kommunen) - § 5 i forskriften .	12
2. Miljøtilskudd til beite av lokalt verdifulle jordbrukslandskap (valgt ut av kommunen) - § 6 i forskriften.....	13
Aktivitetsområdet Opprettholde kulturlandskapet	14
3. Miljøtilskudd til skjøtsel (slått) av bratt areal - § 7 i forskriften.....	14
Miljøtema biologisk mangfold	14
Aktivitetsområdet Utvalgte naturtyper:	14
4. Miljøtilskudd til skjøtsel (slått) av slåttemark - § 9 i forskriften.....	15
5. Miljøtilskudd til beite av kystlynghei - § 10 i forskriften.....	15
Aktivitetsområdet Prioriterte naturverdier:	16
6. Miljøtilskudd til (maskinell) slått av biologisk verdifulle arealer - § 11 i forskriften.....	16
7. Miljøtilskudd til beite av biologisk verdifulle arealer - § 12 i forskriften.....	17
8. Miljøtilskudd til friarealer for gås - § 13 i forskriften.....	17
Aktivitetsområdet Kulturplanter og genressurser:	18
9. Miljøtilskudd til (manuell) skjøtsel (slått) av gamle enger - § 14 i forskriften.....	18
Miljøtema kulturminner og kulturmiljøer	19
Aktivitetsområdet Setring:	19
10. Miljøtilskudd til drift av enkeltseter med melkeproduksjon - § 15 i forskriften.....	19
11. Miljøtilskudd til drift av felleseter med melkeproduksjon - § 16 i forskriften	19

12. Miljøtilskudd til drift av enkeltseter med foredling - § 17 i forskriften.....	19
13. Miljøtilskudd til drift av felleseter med foredling - § 18 i forskriften.....	19
Aktivetsområdet Automatisk freda kulturminner:.....	20
14. Miljøtilskudd til skjøtsel av gravminne - § 19 i forskriften	20
15. Miljøtilskudd til skjøtsel av gravfelt - § 20 i forskriften.....	20
16. Miljøtilskudd til skjøtsel av andre automatisk freda kulturminner - § 21 i forskriften (Ordning nummer 3.8.26 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.).....	20
Aktivetsområdet Nyere tids kulturminner:	21
17. Miljøtilskudd til skjøtsel av steingjerder - § 22 i forskriften	21
18. Miljøtilskudd til skjøtsel av viktige kulturhistoriske områder - § 23 i forskriften	22
Miljøtema avrenning til vassdrag og kyst.....	23
Aktivetsområdet Avrenning, prioriterte områder:	23
19. Miljøtilskudd til ugjødsle randsone i eng i prioriterte områder - § 24 i forskriften	23
Aktivetsområdet Avrenning, andre områder:.....	24
20. Miljøtilskudd til vegetasjonssone (ved åpen åker) - § 25 i forskriften.....	24
21. Miljøtilskudd til vedlikehold av fangdammer - § 26 i forskriften	25
Miljøtema utslipp til luft	27
Aktivetsområdet Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel.....	27
22. Miljøtilskudd til nedlegging eller nedfelling (av husdyrgjødsel) - § 27 i forskriften.....	27
23. Miljøtilskudd til spredning (av husdyrgjødsel) i vår/vekstsesongen - § 28 i forskriften.....	28
24. Miljøtilskudd til bruk av tilførselsslanger (ved spredning av husdyrgjødsel) - § 29 i forskriften.....	29
Ordninger for miljøtilskudd til beitelag	30
Miljøtema kulturlandskap	30
Aktivetsområdet Opprettholde kulturlandskapet:.....	30
25. Miljøtilskudd til drift av beitelag - § 8 i forskriften.....	30
Vedlegg:.....	31
Tilhørende dokumenter:	31

Innledning

Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland (RMP) ble rullert i 2012/2013 med virkning for perioden 2013-2016. I jordbruksoppgjøret 2015 ble det bestemt at RMP-perioden skal forlenges ut 2017. Deretter har Landbruks- og matdepartementet forlenget programperioden ut 2018.

Dokumentet kan lastes ned fra Fylkesmannens [nettside](#).

Programmet tar utgangspunkt i Nasjonalt miljøprogram 2012 (NMP) og en analyse av utfordringene og mulighetene i Nordland, slik de ble opplevd ved utgangen av perioden for Miljøprogram for landbruket i Nordland 2009-2012.

Del 1 i miljøprogrammet viser målene og strategiene, del 2 omtaler virkemidlene, mens del 3 gir en statusbeskrivelse av utfordringer og muligheter.

Hovedmålet for RMP

Regionalt miljøprogram for Nordland skal bidra til å redusere klimautslipp og forurensing, og sikre at biologiske, landskapsmessige og kulturhistoriske verdier i jordbrukets kulturlandskap ivaretas.

Delmål:

1. Egenart og identitet: Stimulere til jordbruk og skjøtsel som tar vare på den landskapsmessige egenarten i kommunene og fylket.
2. Natur- og kulturverdier: Ta vare på verdifulle kulturlandskap, kulturminner, kulturmiljøer, naturtyper og leveområder for planter og dyr.
3. Miljøpåvirkning: Redusere miljøbelastningen fra jordbruket til vann, luft og jord.
4. Ressursforvaltning: Ta vare på genressurser og redusere tap av næringsstoffer og jord. Ta vare på jordbrukets kulturlandskap som ressurs for økt matproduksjon, ny næringsutvikling, opplevelser og helsebringende aktiviteter.

Programsmål:

RMP fastsetter i del 2 en rekke virkemidler for å nå målene i miljøprogrammet. Der disse er en oppfølging av *Nasjonalt Miljøprogram 2012*, er også programmålene i det nasjonale

Strategiske satsingsområder i RMP

I perioden 2013 – 2018 vil Fylkesmannen gjennom *RMP Nordland* sette fokus på følgende hovedområder:

- Hindre gjengroing av prioriterte områder
- Motvirke tap av biologisk mangfold og kulturminner
- Redusere klimautslipp og forurensing
- Ivareta kulturlandskapet som ressurs for næringsutvikling, helse og trivsel.

Flere av utfordringene i RMP møtes med miljøtilskudd, og de ulike ordningene er fastsatt i [Forskrift om miljøtilskudd til jordbruket, Nordland](#). Forskriften gir Fylkesmannen fullmakt til å fastsette satser for tilskudd, samt gi nærmere definisjoner og vilkår.

I utgangspunktet er det ønskelig at det gjøres minst mulig endringer i forskriften i løpet av perioden for miljøprogrammet. Likevel har det også i år vært nødvendig å endre forskriften. Dette fordi at det i jordbruksoppjøret 2018 ble bestemt at det fra søknadsomgangen 2018 skal innføres nye ordninger for bratt areal, setring og nedlegging/nedfelling.

For å sikre forutsigbarhet er det også ønskelig at vilkårene for de ulike ordningene er mest mulig uendra fra år til år. Likevel sørger vi for å gjøre nødvendige korrigeringer etter hvert som vi får erfaring med hvordan de ulike ordningene fungerer i praksis. I god tid før hver søknadsomgang legges en oppdatert veileder legges på Fylkesmannens nettside. Vilkår og foreløpige tilskuddssatser for den aktuelle søknadsomgangen framkommer av denne veilederen.

Hvem kan gis miljøtilskudd?

Foretak som kan motta produksjonstilskudd i jordbruket, og som oppfyller de øvrige vilkårene, kan søke om miljøtilskudd.

Miljøtilskudd til drift beitelag, jfr. forskriftens § 8, kan kun søkes av godkjente beitelag i Nordland.

Miljøtilskudd er rettighetsbasert, dvs. at alle foretak og beitelag som gjennomfører tiltak i samsvar med vilkårene, har rett til tilskudd. Tilskudd gis kun til tiltak som gjennomføres i det aktuelle søknadsåret.

Tilskudd til skjøtsel kan gis til tiltak på arealer som foretaket eier eller leier, og til tiltak på arealer hvor foretaket gjennomfører skjøtsel på oppdrag for eier. Ved skjøtsel på leid areal eller på oppdrag skal det foreligge en skriftlig avtale mellom foretaket og eieren av arealet.

Det gis ikke miljøtilskudd til skjøtsel som gjennomføres med lånte eller leide dyr.

Ved eierskifte er det foretaket som disponerte dyrene og/eller arealet den 31. juli som kan motta miljøtilskudd.

Alle grunnopplysningene (navn, organisasjonsnummer, driftssenter og kontonummer) må være de samme som i søknaden om produksjonstilskudd.

Ved regelverksbrudd eller feilopplysninger kan hele eller deler av tilskuddet avkortes i samsvar med §§ 33 og 34 i forskriften. Dette gjelder også hvis et foretak driver eller har drevet sin virksomhet i strid med annet regelverk for jordbruksvirksomhet.

Krav om gjødslingsplan og dokumentasjonskrav til planlegging og bruk av plantevernmidler

Da forskrift om miljøplan ble opphevet fra 01.01.15 ble formålet med miljøplan videreført ved å innlemme krav om gjødslingsplan og sprøytejournal i forskrift om produksjonstilskudd.

Internkontrollen som dokumenterer miljømessige forhold knyttet til jordbruksdriften ivaretas gjennom KSL (Kvalitetssystemet i landbruket). Kravet om kartfesting av tiltak er videreført ved at dette nå gjøres i det elektroniske søknadssystemet.

Ved bruk av plantevernmidler skal foretaket oppfylle kravene til føring og oppbevaring av journal i [FOR-2015-05-06-455 Forskrift om plantevernmidler](#) § 20 og § 26, og føring og oppbevaring av register (sprøytejournal) i samme forskrift, artikkel 67.

Dette betyr at foretak som bruker plantevernmidler må føre en *Plantevernjournal* som skal bestå av:

1. *Sprøytejournal* (Jf. forskrift om plantevernmidler, kapittel VIII, artikkel 67)
2. *Journal over beskyttelse av vannmiljø* (Jf. forskrift om plantevernmidler, § 20)
3. *Journal om integrert plantevern* (Jf. forskrift om plantevernmidler, § 26)

Kravene til innholdet i *Plantevernjournalen* framgår av den nevnte artikkelen og paragrafene i plantevernforskriften.

Fra og med søknadsomgangen 2016 gjelder disse kravene fullt ut ved søknad om miljøtilskudd. Foretak som i søknadsåret ikke bruker plantevernmidler, trenger ikke føre plantevernjournal. Plantevernforskriften setter imidlertid krav om at sprøytejournalen skal oppbevares i minst tre år.

Mattilsynets [Veileder til regelverk om plantevernmidler](#) ble oppdatert 03.05.2017.

Skjema som tilfredsstillere kravene til *Plantevernjournal* kan lastes ned fra Norsk Landbruksrådgivings [nettside](#).

Skjøtselsplaner

Skjøtsel av slåttemarker

Egen skjøtselsplan kreves for *Miljøtilskudd til skjøtsel av slåttemark* (ordning 4). Skjøtselsplan er i denne sammenhengen et dokument som er utarbeidet av noen som har den nødvendige kompetansen innenfor det aktuelle fagområdet. Skjøtselsplanen skal være godkjent av Fylkesmannen.

Fylkesmannen kan over tilskuddsordningen for trua arter og naturtyper (før kalt handlingsplan-midlene for utvalgte naturtyper) gi tilskudd til finansiering av slike skjøtselsplaner. Ordningen forvaltes av miljøvernavdelinga.

Skjøtsel av kulturminner

Regional kulturminneforvaltning ved Nordland fylkeskommune og Sametinget kan sette krav om skjøtselsplan, eller på annen måte sette vilkår til skjøtselen, i forbindelse med følgende ordninger:

14. Miljøtilskudd til skjøtsel av gravminne (§ 19 i forskriften)
15. Miljøtilskudd til skjøtsel av gravfelt (§ 20)
16. Miljøtilskudd til skjøtsel av andre automatisk freda kulturminner (§ 21)
17. Miljøtilskudd til skjøtsel av steingjerder (§ 22)
18. Miljøtilskudd til skjøtsel av viktige kulturhistoriske områder (§ 23)

Det er bare i unntakstilfeller at det vil bli satt krav om skjøtselsplan for kulturminner. Hvis regional kulturminneforvaltning mener at det nødvendig med skjøtselsplan, tar de kontakt med det aktuelle foretaket.

Søknad, saksbehandling og utbetaling

Søknadsfrist

Søknadsfristen er 20. august for foretakene og 1. november for beitelagene.

Utfylling av søknad

Søker er selv ansvarlig for å sette seg inn i regelverket og sørge for at opplysningene i søknaden er riktige.

Søknad skjer elektronisk via portalen Altinn: <https://www.altinn.no/hjelp/innlogging/> Nyttig informasjon om utfylling av søknad er tilgjengelig på nettsiden til [Landbruksdirektoratet](#). Søkere som selv ikke har mulighet til å søke elektronisk, og som ikke kan få bistand fra andre, må i god tid før søknadsfristen henvende seg til landbruksforvaltninga i kommunen.

Alle arealtiltak skal kartfestes i det elektroniske søknadssystemet. Dette arbeidet kan ved

første gangs søknad være noe tidkrevende, noe som innebærer at søkerne bør starte søknadsprosessen i god tid før søknadsfristen. Kart fra tidligere søknader kan hentes opp i det elektroniske søknadssystemet og eventuelt justeres i forhold til årets søknad.

I tillegg til mengde (utmålingsenhetene daa, dyreenheter, dyr, stykk og meter) skal søkeren for noen av ordningene gi opplysninger under rubrikken «subenhet». Dette er supplerende opplysninger om f.eks. dekar eller antall, som er nødvendige for statistikk og videre rapportering, og som ved enkelte ordninger brukes til å avgrense tilskuddet.

Søknad levert etter fristen

Søknader sendt etter fristen skal behandles ordinært, men innvilget tilskudd avkortes med kr 1 000 per virkedag etter fristens utløp. Søknader levert seinere enn 20 virkedager etter fristen skal avvises av kommunen dersom det ikke er gitt særskilt dispensasjon fra søknadsfristen.

Endringer i søknaden etter søknadsfristen

Hvis søker oppdager at det er ført opp for få dyr eller for lite areal på søknaden og vil rette dette etter søknadsfristen, blir det å regne som en ny søknad levert etter søknadsfristen. Dermed blir søkeren trukket kr 1 000 per dag fra søknadsfristen og fram til de nye opplysningene er registrert. Heller ikke kommunen kan føre på flere dyr eller mer areal uten at dette blir regnet som åpning av ny søknad. Det kan ikke føres på flere dyr eller mer areal når det har gått en måned etter søknadsfristen.

Avkorting av tilskudd ved feil i søknaden

Hvis det er feil i søknaden som gjør at søker kan få for mye utbetalt, skal kommunen rette søknaden og vurdere avkorting i resten av tilskuddet. **Avkorting skal være hovedregelen ved slike feil.** Størrelsen på avkortinga er avhengig av grad av skyld, men også «simpel uaktsomhet», der søkeren burde vite at opplysningene er feil, gir grunnlag for avkorting. Hvis søkeren selv oppdager feilen og melder fra om dette til kommunen, skal dette komme søkeren til gode i vurdering om avkorting. Det er derfor viktig å melde fra så snart som mulig hvis søker oppdager feil i søknaden.

Avkorting ved brudd på krav om gjødslingsplan og forskrift om plantevernmidler

Brudd på dokumentasjonskravet skal føre til en sterkere reaksjon enn det som er fastsatt i forbindelse med produksjonstilskudd. Avkortingsbeløpet ved mangelfull gjødslingsplan kan utgjøre opp til 50 % av det totale tilskuddsbeløpet, mens avkorting ved mangelfull sprøytejournal kan utgjøre opp til 25 %. Det kan dermed avkortes med inntil 75 % for tilfeller der både gjødslingsplan og sprøytejournal er mangelfulle.

Vedtak og klage på vedtak

Vedtak om tilskudd fattes av kommunen. Foretaket får melding om vedtak enten i tilskuddsbrev som Landbruksdirektoratet produserer på vegne av kommunen eller i eget brev fra kommunen (for eksempel ved stoppet søknad).

Enkeltvedtak kan påklages, jf. forvaltningsloven § 28. Klagefristen er 3 uker fra søker mottar vedtaket, jf. forvaltningsloven § 29. Klagen skal sendes til kommunen, jf. forvaltningsloven § 32.

Tilskuddsbrev sendes nå som hovedregel digitalt til foretakets meldingsboks i Altinn. For de foretakene som kun får tilsendt tilskuddsbrev elektronisk, er klagefristen 3 uker fra foretaket mottok vedtaket i meldingsboksen i Altinn.

Utbetaling av tilskudd

I følge Landbruksdirektoratet vil utbetaling av miljøtilskuddet for søknadsomgangen 2018 skje i den 14. mars 2019.

Ordninger for miljøtilskudd til foretak

Fra og med søknadsomgangen 2013 har hvert fylke valgt sine ordninger for miljøtilskudd ut fra en felles nasjonal «RMP-meny», som er fastsatt av avtalepartene i jordbruksoppgjøret.

Fylkesmannen fastsetter satsene, men kan ikke endre utmålingsenhetene.

De ulike ordningene for miljøtilskudd er sortert under fem miljøtema med egne program mål og aktivitetsområder. Under hvert enkelt aktivitetsområde finner en så de enkelte tilskuddsordningene. Noen av tilskuddsordninger er også delt inn i tiltaksklasser, og søker må sørge for å plassere søknaden i rett tiltaksklasse.

Tilskuddsordningene som er valgt ut for Nordland er i denne veilederen nummerert fra 1 til 20, og med henvisning til de aktuelle paragrafene i forskriften. Samtidig er det oppgitt hvordan ordningene er nummerert i det elektroniske søknadssystemet.

Miljøtema kulturlandskap

Jf. RMP punktene 2.1.1. (tiltak) og 3.1.2 (status)

Program mål:

Ta vare på og utvikle jordbrukets kulturlandskap. Ta vare på variasjonen i jordbrukets prioriterte kulturlandskap.

Aktivitetsområdet *Regionalt prioriterte kulturlandskap:*

Generelt om slått og beiting av lokalt verdifulle kulturlandskap:

Kommunen kan for perioden 2013-2018 definere inntil 2 % av jordbruksarealet i drift (produksjonstilskuddsarealet) som *lokalt verdifulle jordbrukslandskap*. Fordelingen av antall dekar per kommune tar fortsatt utgangspunkt i det totale produksjonstilskuddsarealet i 2005.

For disse arealene kan det gis miljøtilskudd til skjøtsel ved beiting og/eller slått. Hvis et lokalt verdifullt kulturlandskap både beites og slås, kan det gis tilskudd til enten beiting eller slått.

Det kan i samme søknadsomgang ikke gis tilskudd til både beiting og slått på samme areal over to ulike ordninger for miljøtilskudd. Samme søknadsomgang kan det over miljøtilskudd heller ikke gis to ulike beite- eller slåttetilskudd på samme areal.

Lokalt verdifulle jordbrukslandskap kan også omfatte områder som vurderes som verdifulle ut fra andre kriterier enn biologiske.

Slått av veikanter (ordning 1B) er en generell ordning, og disse arealene inngår ikke i de arealene som kommunene velger ut under ordningene 1A (slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap) og 2 (beiting av lokalt verdifulle jordbrukslandskap).

Miljøtilskudd til slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap

1A. Miljøtilskudd til slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap (valgt ut av kommunen) - § 5 i forskriften

(Ordning nummer 1.1.1. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Kommunen kan etter nærmere vilkår gitt av Fylkesmannen velge ut hvilke kulturlandskap påvirket av slått som skal ha status som lokalt verdifulle. Arealene skal være en del av jordbrukets kulturlandskap. Tilskuddsordningen omfatter kun disse arealene.

Områder som velges ut skal kunne defineres inn under en eller flere av disse tiltaksklassene:

1. Bygdenært
2. Øyer/holmer/veiløse områder
3. Fjellområder
4. Areal med spesielle verdier

Søker skal etter samråd med kommunen plassere søknaden i rett tiltaksklasse.

Det kan i samme søknadsomgang ikke gis tilskudd til både slått og beiting på samme areal over to ulike ordninger for miljøtilskudd. Miljøtilskudd til slått kan imidlertid kombineres med miljøtilskudd til hesjing.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Kommunen skal sette vilkår for skjøtselen.

<i>Foreløpig tilskuddssats</i>	<i>Enhet</i>	<i>Subenhet</i>	<i>Kr</i>	<i>Avgrensing</i>
Slått av verdifulle områder valgt ut av kommunen	dekar		200	

1B. Miljøtilskudd til slått av veikanter i jordbrukslandskapet (velges ikke ut av kommunen) - § 5 i forskriften

(Ordning nummer 1.1.81. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Tilskudd til skjøtsel av veikanter er en generell ordning for alle foretak, uavhengig av kommunenes prioriteringer under tilskuddsordning 1A, Miljøtilskudd til slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap.

Formålet med ordningen er skjøtsel av kulturlandskapet, samt redusert spredning av ugras.

Fra søknadsomgangen 2014 omfatter denne ordningen ikke slått langs offentlige veier¹⁾ (riks- og fylkes- og kommunale veier). Som en følge av dette kan det heller ikke gis miljøtilskudd til slått av veikanter langs gang- og sykkelveier ved offentlige veier.

Tilskuddsordningen omfatter ikke veier på lukkede områder som flyplasser og liknende.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Veien må være opparbeidet og synlig på flybilder.
- ✓ Det gis kun tilskudd til slått²⁾ av veikanter langs private veier.
- ✓ Det gis kun tilskudd til én årlig slått av samme veikant.
- ✓ Veikantene må grense mot fulldyrka eller overflatedyrka jord som foretaket eier eller leier, og som høstes ved slått, eller har åkervekster.
- ✓ Bredden på arealet (veikanten) mellom veibanen og den fulldyrka/overflatedyrka jorda kan ikke være over 8 meter for å kunne defineres som tilskuddsberettiget.
- ✓ Hele bredden på arealet (veikanten) skal slås.

Inntegning på kart:

- ✓ Hvis foretaket eier eller leier veien skal tiltaket i det elektroniske søknadssystemet tegnes inn som ei linje langs kanten av veien.
- ✓ Hvis den private veien eies av andre, skal tiltaket tegnes inn som ei linje langs kanten av det fulldyrka eller overflatedyrka arealet som grenser opp mot veien og som søkeren eier eller leier.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Slått av veikanter	meter		3,50	

Kommentarer:

- 1) I veglova 21. juni 1963 nr. 23 § 1 første ledd er offentlig vei definert slik: *Offentlig veg er veg eller gate som er open for allmenn ferdsel og som blir halden ved like av stat, fylkeskommune eller kommune etter reglane i kap. IV. Alle andre vegar eller gater blir i denne lova å rekne for private.*

Slått langs offentlige veier omfattes av Vegdirektoratet sin *Håndbok 051 – arbeid på veg*, som blant annet setter strenge krav om gjennomført arbeidsvarslingskurs, arbeidsvarsling før tiltaket iverksettes og sikring av arbeidsstedet. Vi vurderer at disse generelle kravene i

mange tilfeller ikke står i forhold til størrelsen på miljøtilskuddet, og har derfor fra 2014 tatt de offentlige veiene ut av tilskuddsordningen.

- 2) Beiting av utvalgte veikanter kan eventuelt defineres av kommunen inn under ordning 2 *Miljøtilskudd til beite av lokalt verdifulle kulturlandskap* (valgt ut av kommunen).

2. Miljøtilskudd til beite av lokalt verdifulle jordbrukslandskap (valgt ut av kommunen) - § 6 i forskriften

(Ordning nummer 1.1.2. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Kommunen kan etter nærmere vilkår gitt av Fylkesmannen velge ut hvilke kulturlandskap påvirket av beiting som skal ha status som lokalt verdifulle. Arealene skal være en del av jordbrukets kulturlandskap. Tilskuddsordningen omfatter kun disse arealene. Områder som velges ut skal kunne defineres inn under en eller flere av disse tiltaksklassene:

1. Bygdenært
2. Øyer/holmer/veiløse områder
3. Fjellområder
4. Areal med spesielle verdier

Foto: Gunnar Nygaard

Søker skal etter samråd med kommunen plassere søknaden i rett tiltaksklasse.

Det kan samme søknadsomgang ikke gis tilskudd til både beiting og slått på samme areal over to ulike ordninger for miljøtilskudd.

Dette beitetilskuddet kan heller ikke kombineres med et annet beitetilskudd over miljøtilskudd.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Kommunen skal sette vilkår for skjøtselen, f.eks. minimum/maksimum antall dyreenheter per dekar.
- ✓ Beitedyrene skal per 31.7 i søknadsåret være ett år eller eldre.
- ✓ Beitesesongen skal vare mer enn 8 uker i søknadsåret.
- ✓ I søknaden skal beitedyrene oppgis i antall standard dyreenheter ¹⁾ og arealet oppgis i dekar.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Beite av verdifulle områder valgt ut av kommunen	dyreenhet ¹⁾	dekar	180	

Kommentar:

- 1) 1 sau/geit = 1 dyreenhet, 1 ku/okse = 5 dyreenheter, hest og ungdyr av storfe = 3 dyreenheter. Beiting med hjort omfattes ikke av ordningen.

Aktivitetssområdet *Opprettholde kulturlandskapet*

3. Miljøtilskudd til skjøtsel (slått) av bratt areal - § 7 i forskriften

(Ordning nummer 1.2.4. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Det kan gis tilskudd til slått av overflatedyrka eller fulldyrka areal med hellingsgrad brattere enn 1:5.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Arealet må være minst 10 daa for å regnes med som tilskuddsberettiget.
- ✓ Arealet skal høstes ved slått til fôr.
- ✓ Arealet skal ligge med grasdekke gjennom vinteren.

Foreløpig tilskuddssatser	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensning
Slått av areal hvor hellingen er fra 1:5 til 1:3	dekar		200	
Slått av areal hvor hellingen er 1:3 eller mere	dekar		300	

Miljøtema biologisk mangfold

Jf. RMP punkt 2.1.3 (tiltak) og 3.1.3 (status).

Programsmål:

Et mangfold av naturtyper med registrert biologisk mangfold skal restaureres og vedlikeholdes innen 2020. Status for truede arter i jordbruket skal bedres innen 2020. Økt bruk og vern av landbrukets genetiske ressurser.

Aktivitetssområdet *Utvalgte naturtyper:*

Oversikt over verdifulle slåttemark og kystlynghei:

Innsynsløsningen i [Naturbase](#)

(<http://www.miljodirektoratet.no/no/Tjenester-og-verktoy/Database/Naturbase/>) gir en oversikt over registrerte lokaliteter/forekomster av naturtyper og arter. Det foregår et kontinuerlig oppdateringsarbeid, og ikke alle lokaliteter er per i dag registrert i basen. Avgrensninger og verdisetting kan også endres ved økt kunnskap. Fylkesmannens miljøvernavdeling har oversikt over dette.

Foto: Ingvild Gabrielsen

4. Miljøtilskudd til skjøtsel (slått) av slåttemark - § 9 i forskriften

(Ordning nummer 2.3.7. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Det kan gis tilskudd til skjøtsel av slåttemarker som er klassifisert som «svært viktig» (A-lokalitet) eller «viktig» (B-lokalitet) av Miljødirektoratet i [Naturbase](#).

Det kan samme søknadsomgang ikke gis tilskudd til både slått og beiting på samme areal over to ulike ordninger for miljøtilskudd.

Dette slåttetilskuddet kan heller ikke kombineres med et annet tilskudd til slått over miljøtilskudd.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Det må ikke brukes kjemiske plantevernmidler, mineralgjødsel eller husdyrgjødsel på arealet uten at dette er godkjent av Fylkesmannen.
- ✓ Slått skal gjennomføres etter frøsetting, vanligvis i siste halvdel av juli.
- ✓ Graset tørkes på bakken eller i hesjer, og fjernes når det er tørt.
- ✓ Avlinga skal så langt det er mulig nyttes til fôr for egen eller andres besetning.
- ✓ Skjøtsel skal for øvrig skje i samsvar med skjøtelsesplan godkjent av Fylkesmannen.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Skjøtsel av slåttemark	dekar		800	

Kommentar:

Foretak som søker om Miljøtilskudd til skjøtsel av slåttemark, kan også søke om tilskudd over tilskuddsordningen for trua arter og naturtyper, som forvaltes av Fylkesmannen.

5. Miljøtilskudd til beite av kystlynghei - § 10 i forskriften

Ordning nummer 2.4.10. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.

Formålet med ordningen er å sikre et beitetrykk som bidrar til å ivareta miljøverdiene i kystlyngheia.

Det kan gis tilskudd til skjøtsel av kystlynghei som av Miljødirektoratet er klassifisert som «svært viktig» (A-lokalitet), «viktig» (B-lokalitet) eller «lokalt viktig» (C-lokalitet) i [Naturbase](#).

Miljøtilskudd til beiting av kystlynghei kan ikke kombineres med et annet beitetilskudd over miljøtilskudd

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Tilskudd gis per sau som foretaket disponerer.
- ✓ Sauen skal per 31.7 i søknadsåret være ett år eller eldre.
- ✓ Det totale beiteområdet må bestå av minst 50 % kystlynghei.
- ✓ Beitesesongen i kystlyngheia skal vare mer enn 6 måneder i søknadsåret.
- ✓ Driftsopplegget skal være godkjent av Mattilsynet.
- ✓ Arealet som beites skal i søknaden oppgis i dekar.
- ✓ Minimum 10 dekar kystlynghei per dyr.

Foto: NIBIO Tjøtta

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing per foretak - kr
Beite av kystlynghei	dyreenhet ¹⁾	dekar	300	75 000

Kommentarer:

- ¹⁾ 1 sau = 1 dyreenhet
- ²⁾ Foretak som søker om Miljøtilskudd til beite av kystlynghei, kan også søke om tilskudd over *Tilskuddsordningen for trua naturtyper*, som forvaltes av Fylkesmannen.

Aktivitetsområdet *Prioriterte naturverdier*:

6. Miljøtilskudd til (maskinell) slått av biologisk verdifulle arealer - § 11 i forskriften

(Ordning nummer 2.4.12. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Det kan samme søknadsomgang ikke gis tilskudd til både slått og beiting på samme areal over to ulike ordninger for miljøtilskudd.

Ordningen kan heller ikke kombineres med andre tilskuddsordninger for slått innenfor miljøtilskudd.

Ordningen omfatter **maskinell**¹⁾ slått (4-hjuls traktor) og kun i følgende områder:

- ✓ Utvalgt kulturlandskap i jordbruket (UKL) Engan-Ørnes og Kjelvik
- ✓ UKL Blomsøy-Hestøy og Skålvær
- ✓ Røst
- ✓ Vegaøyan verdensarvområde Vega

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Slått skal skje med 4-hjuls traktor
- ✓ Der det fins skjøtelsplan for det aktuelle arealet skal slått skje i samsvar med denne.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing per foretak - kr
Maskinell skjøtsel av biologisk verdifulle arealer	dekar		260	15 000

Kommentar:

- 1) Tilskudd til **manuell slått** med ljå, tohjulstraktor o.l. kan i de samme geografiske områdene som omfattes av denne ordningen gis over ordning nummer 8: *Miljøtilskudd til skjøtsel av gamle enger.*

7. Miljøtilskudd til beite av biologisk verdifulle arealer - § 12 i forskriften

(Ordning nummer 2.4.13. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Ordningen omfatter:

- ✓ Følgende naturtyper i kulturlandskapet som Miljødirektoratet har klassifisert som «svært viktige» (A-lokalitet), «viktige» (B-lokalitet) i *Naturbase*. Strandeng, naturbeitemark, hagemark, beiteskog, artsrike veikanter, **sanddynemark, åpen kalkmark og edellauskog.**
- ✓ Utvalgt kulturlandskap i jordbruket (UKL) Engan-Ørnes og Kjelvik
- ✓ UKL Blomsøy-Hestøy og Skålvær
- ✓ Røst
- ✓ Vegaøyan verdensarvområde

Det kan i samme søknadsomgang ikke gis tilskudd til både beiting og slått på samme areal over to ulike ordninger for miljøtilskudd.

Ordningen kan heller ikke kombineres med andre tilskuddsordninger for beite innenfor miljøtilskudd.

Miljøtilskudd til beite av biologisk verdifulle arealer omfatter ikke beiting av kystlynghei. Slikt tilskudd gis over ordning nummer 4: *Miljøtilskudd til beite av kystlynghei.*

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Arealene skal ikke gjødsles.
- ✓ Beiteområdet skal være inngjerdet eller naturlig avgrenset (øy eller liknende).
- ✓ Beiting må starte tidlig i sesongen, og beitetrykket må være stort nok til å opprettholde en typisk beitemarksflora.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing per foretak - kr
Beite av biologisk verdifulle arealer	dekar		250	15 000

8. Miljøtilskudd til friarealer for gås - § 13 i forskriften

(Ordning nummer 2.4.14. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Foretak kan motta miljøtilskudd for å la trekkende hvitkinngås og kortnebbgås beite uten å bli jaget.

Hvis det i løpet av våren kommer til nye arealer som ikke er omfattet av ordningen, skal det legges til rette for at disse kan komme inn under ordningen det påfølgende året.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Gjelder areal for beitende hvitkinngås og kortnebbgås i kommunene Vega, Herøy, Alstahaug, Træna, Bodø, Hadsel, Sortland, Øksnes og Andøy.
- ✓ Gjelder fulldyrka eller overflatedyrka arealer.
- ✓ Foretaket må i forkant av beitesesongen forplikte seg til å stille nærmere angitte arealer til disposisjon for beitende gjess. Gåsa skal ikke jages.
- ✓ Beiting må være dokumentert av kommunen eller Norsk institutt for naturforskning (NINA). Det forutsettes at foretaket samtykker til at dette arbeidet utføres på arealene, og ved forespørsel bidrar med opplysninger om gåsebeitingen.
- ✓ Ved søknad skal foretaket plassere arealet i samme kategori (høyt, middels eller lavt belasta) som det ble gitt tilskudd for året før. Nye søkere kontakter kommunen for å få oppgitt en foreløpig kategori.
- ✓ **Kommunen avgjør i hver søknadsomgang om et område skal gis tilskudd som lavt, middels eller høyt belasta. Dette vedtaket bygger på de tre siste registreringene og skjønnsvurderinger i søknadsåret**

Foreløpig tilskuddssatser med inndeling etter belastning	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Arealer som er høyt belasta med gåsebeiting	dekar		470	
Arealer som er middels belasta med gåsebeiting	dekar		280	
Arealer som er lavt belasta med gåsebeiting	dekar		150	

Kommentar til satsene:

De foreløpige satsene for friarealer for gås i søknadsomgangen 2018 er de samme som de endelige satsene for søknadsomgangen 2017. I 2017 var de foreløpige satsene henholdsvis kr 470, kr 280 og kr 90.

Aktivitetsområdet Kulturplanter og genressurser.

9. Miljøtilskudd til (manuell) skjøtsel (slått) av gamle enger - § 14 i forskriften

(Ordning nummer 2.5.17. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.

Ordningen omfatter manuell slått (ljå, tohjulstraktor e.l.) og kun i følgende områder:

- ✓ Utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL) Engan-Ørnes og Kjelvik
- ✓ UKL Blomsøy-Hestøy og Skålvær
- ✓ Røst
- ✓ Vegaøyan verdensarvområde

Det kan samme søknadsomgang ikke gis tilskudd til både slått og beiting på samme areal over to ulike ordninger for miljøtilskudd.

Ordningen kan heller ikke kombineres med andre tilskuddsordninger for slått innenfor miljøtilskudd.

Ordningen omfatter ikke beiting av kystlynghei. Slikt tilskudd gis over ordning nummer 5:

Miljøtilskudd til beite av kystlynghei.

Slåttemarker som i de ovenfor nevnte områdene er klassifisert som **A-** og **B-lokaliteter** i Naturbase, omfattes heller ikke av denne ordningen. For disse kan det søkes på ordning nummer 4: *Miljøtilskudd til skjøtsel av slåttemark* (§ 9).

Tilskudd til **maskinell** slått med 4-hjuls traktor kan i de samme geografiske områdene som omfattes av denne ordningen gis over ordning nummer 6: *Miljøtilskudd til slått av biologisk verdifulle arealer* (§ 11).

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Slått skal skje med lå, tohjulstraktor o.l.
- ✓ Der det fins skjøtelsesplan for det aktuelle arealet skal slåtten skje i samsvar med denne.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Manuell skjøtsel av gamle enger	dekar		1 000	

Miljøtema kulturminner og kulturmiljøer

Jf. RMP punktene 2.1.4 (tiltak) og 3.1.4 (status)

Programsmål:

Status for kulturminner og kulturmiljøer skal bedres innen 2020.

Aktivitetsområdet *Setring*:

10. Miljøtilskudd til drift av enkeltseter med melkeproduksjon - § 15 i forskriften

(Ordning 3.6.18 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

11. Miljøtilskudd til drift av felleseter med melkeproduksjon - § 16 i forskriften

(Ordning 3.6.19 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

12. Miljøtilskudd til drift av enkeltseter med foredling - § 17 i forskriften

(Ordning 3.6.20 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

13. Miljøtilskudd til drift av felleseter med foredling - § 18 i forskriften

(Ordning 3.6.21 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Som seter regnes i denne sammenhengen et produksjonssted for melk, som bare er egnet for bruk i sommersesongen, og som også har hus egnet for overnatting og hushold.

Vilkår for tilskuddsordningene:

- ✓ Hele eller deler av melkeproduksjonen skal foregå på setra i minst 4 uker.
- ✓ Melka som blir produsert skal leveres til meieri eller foredles lokalt.
- ✓ Produksjonen per døgn skal tilsvare Tines leverandørvilkår for henting av melk.¹⁾

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Drift av enkeltseter med melkeproduksjon	antall		50 000	
Drift av felleseter med melkeproduksjon	antall		50 000	
Drift av enkeltseter med foredling	antall		50 000	
Drift av felleseter med foredling	antall		50 000	

Kommentar:

- 1) Dette tilsvarer en produksjon i døgnet på minst 45 liter kumelk, eller 25 liter geitemelk.

Aktivitetsområdet *Automatisk freda kulturminner*:

14. Miljøtilskudd til skjøtsel av gravminne - § 19 i forskriften

(Ordning nummer 3.8.24. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

15. Miljøtilskudd til skjøtsel av gravfelt - § 20 i forskriften

(Ordning nummer 3.8.25. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

16. Miljøtilskudd til skjøtsel av andre automatisk freda kulturminner - § 21 i forskriften (Ordning nummer 3.8.26 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Hensikten med disse tre ordningene (14, 15 og 16) er at automatisk freda kulturminner i jordbrukets kulturlandskap skal kunne framstå som synlige.

Automatisk freda kulturminner omfatter alle faste kulturminner fra før 1537 (reformasjonen), og alle samiske kulturminner som er eldre enn 100 år. I følge Lov om kulturminner (kulturminneloven) er det rundt alle automatisk fredete kulturminner etablert en sikringssoner som skal verne kulturminnet mot inngrep. Så fremt kulturminnemyndighetene ikke har bestemt noe annet, utgjør denne sonen et fem meter bredt belte regnet fra den synlige ytterkanten av kulturminnet.

Kulturminnene som omfattes av denne tilskuddsordningen skal ligge på eller i nær tilknytning til innmark (fulldyrka, overflatedyrka eller innmarksbeite), og være registrert som «synlige over markoverflaten» i databasen *Askeladden*. Landbruksforvaltninga i kommunen og regional kulturminneforvaltning (Fylkeskommunen og Sametinget) har innsyn i *Askeladden* og kan avklare hvilke kulturminner dette omfatter.

I noen tilfeller har det vist seg at kulturminner ved en feil er registrert som «synlige over markoverflaten» i *Askeladden*, selv om de ikke er det. I slike tilfeller gis det ikke miljøtilskudd til skjøtsel. Det gis heller ikke tilskudd til skjøtsel av kulturminner som i *Askeladden* står oppført med «uavklart» vernestatus. I disse tilfellene kan en kontakte kulturminneforvaltningen for eventuell nærmere avklaring.

Når avstanden mellom to eller flere gravminner er mindre enn 50 meter, regnes de som del av et gravfelt.

Vilkår for tilskuddsordningene 14, 15 og 16:

- ✓ Regionale kulturminnemyndigheter (Nordland fylkeskommune og Sametinget) kan for nærmere spesifiserte kulturminner sette krav om egen skjøtselsplan, eller på annen måte sette vilkår til skjøtselen.
- ✓ Skjøtselen skal skje inntil/på selve kulturminnet, samt i sikringssonen som er minimum 5 meter fra kulturminnet sin synlige ytterkant.
- ✓ Den årlige vegetasjonsskjøtselen skal omfatte beiting, slått eller rydding av kratt og rotskudd, slik at det gravminnet framstår som godt synlig.
- ✓ Noen trær kan stå, dette må vurderes individuelt. Gamle/syke trær må fjernes på grunn av fare for rotvelt som kan skade kulturminnet.
- ✓ Det skal ikke brukes tunge maskiner eller redskap som går ned i jorda, uten at dette på forhånd er avtalt med kulturminnemyndigheten.
- ✓ Arbeidet skal for øvrig utføres i samsvar med Riksantikvarens anbefalinger i veileder for skjøtsel av arkeologiske kulturminner: [Informasjonsark 7.3.5 Skjøtsel: Vegetasjon](#).

Foreløpige tilskuddssatser	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Skjøtsel av gravminne (beite eller slått)	antall		1 000	
Beite av gravfelt	dekar	antall	1 000	
Slått av gravfelt	dekar	antall	1 500	
Beite av andre automatisk freda kulturminner	dekar	antall	1 000	
Slått av andre automatisk freda kulturminner	dekar	antall	1 500	

Aktivitetsområdet *Nyere tids kulturminner*:

17. Miljøtilskudd til skjøtsel av steingjerder - § 22 i forskriften

(Ordning nummer 3.9.27. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Ordningen er i søknadsskjema ført opp som «Bakkemurer/steingjerder» under «Skjøtsel av bakkemurer, trekker og skigarder».

Steingjerdet må ligge i jordbrukslandskapet, være minimum 50 cm høgt og i en slik tilstand at det framstår som et gjerde. Det skal være et oppmurt gjerde, ikke ei steinrøys. Gjerdet trenger ikke være intakt i hele den opprinnelige gjerdelinja, men den omsøkte delen må være hel.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Regional kulturminnemyndigheter (Nordland fylkeskommune og Sametinget) kan for nærmere spesifiserte steingjerder sette krav om egen skjøtselsplan, eller på annen måte sette

- vilkår til skjøtselen.
- ✓ Steingjerdet skal vedlikeholdes på begge sider.
 - ✓ Stein som faller ned skal legges opp igjen.
 - ✓ Ved reparasjon av gjerdet må det ikke tas stein fra automatisk freda kulturminner.
 - ✓ Steingjerdet skal holdes fri for vegetasjon på begge sider slik at det er godt synlig.
 - ✓ Det skal ikke brukes kjemiske plantevernmidler for å fjerne vegetasjon
 - ✓ Skjøtselen skal være fullført innen 20. august

Foto: Åsa Hellem

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Skjøtsel av steingjerder	meter		25	

Kommentar:

Det kan søkes om SMIL-tilskudd som engangsstøtte til istandsetting av steingjerder.

18. Miljøtilskudd til skjøtsel av viktige kulturhistoriske områder - § 23 i forskriften

(Ordning nummer 3.g.29. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Med virkning fra og med søknadsomgangen 2015 har Fylkesmannen etter forslag fra kommunene og råd fra regional kulturminneforvaltning (Nordland fylkeskommune og Sametinget), valgt ut 9 kulturhistoriske områder hvor det kan gis tilskudd til vegetasjonsskjøtsel.

Områdene som omfattes av denne ordningen er:

	Kulturhistorisk område	Kommune	Maksimalt antall dekar
1	Gaukværøy	Bø	15
2	Lysthushaugen på Dønnes gård	Dønna	7
3	Hestskaret i Nordvika	Dønna	15
4	Saulia på Røssvassholmen	Hattfjelldal	10
5	Holmen gård ved ærfuglværet på Holmholmen	Hemnes	15
6	Herøy bygdesamling på Herøy prestegård	Herøy	4
7	Vollmoen	Steigen	14
8	Jennestad handelssted	Sortland	13
9	Sjønstå gård	Fauske	15

Ved søknad oppgis antall dekar som er skjøttet i den aktuelle søknadsomgangen. Det oppgitte antall dekar er det maksimale arealet som hvert område kan søke om tilskudd til.

Denne ordningen kan i samme søknadsomgang ikke kombineres med andre ordninger for miljøtilskudd til beiting eller slått på samme areal.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Regionale kulturminnemyndigheter (fylkeskommunen og Sametinget) kan for nærmere spesifiserte områder sette krav om utforming og godkjenning av egen skjøtselsplan.
- ✓ Hvis det ikke er satt krav om skjøtselsplan, skal gjennomføringen av tiltakene avtales med kommunen.
- ✓ Skjøtsel kan skje ved beiting og/eller slått.
- ✓ Hvis skjøtsel gjennomføres ved beiting skal det etableres et beitetrykk som bidrar til å gi kulturlandskapet et synlig beitepreg.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Kulturhistoriske områder	dekar		1 500	

Miljøtema avrenning til vassdrag og kyst

Jf. RMP punktene 2.1.6 (tiltak) og 3.1.6 (status)

Programsmål:

Ingen vannforekomster i jordbruksdominerte områder skal nedklassifiseres innen 2021. De mest utsatte vannforekomstene i jordbruksdominerte områder skal ha bedret status innen 2015/021.

Aktivitetsområdet *Avrenning, prioriterte områder.*

19. Miljøtilskudd til ugjødsla randsone i eng i prioriterte områder - § 24 i forskriften

(Ordning nummer 5.11.37. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Formålet med tilskuddsordningen er å hindre at næringsstoffene i gjødsla forurenser vannforekomster.

Som et ledd i arbeidet med oppfølgingen av Vannforskriften er følgende vassdrag valgt ut for å omfattes av denne tilskuddsordningen:

Vannforekomst (jfr. www.vann-nett.no)	Navn	Kommune
Alle vannforekomstene innenfor disse vassdragene	Farstadvassdraget	Vestvågøy
	Lilandvassdraget	Vestvågøy
146-20-R	Dalelva	Sømna
146-22-R	Grøttemsvassdraget	Sømna
146-27-R	Bekkefelt mot Nordbotnet, Sørbotnet og Sømnesvika	Sømna
146-28-R	Røymarkelva	Sømna

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Arealet skal grense mot vassdraget¹⁾
- ✓ Areal i de prioriterte områdene som grenser opp mot brakkvannspoller omfattes også av ordningen.
- ✓ **Maksimal avstand fra vassdraget til der den ugjødsle randsonen begynner skal være 30 meter.**
- ✓ **Det gis ikke miljøtilskudd til ugjødsle randsoner som grenser mot kanaler, grøfter o.l. som normalt ikke har vannføring i de deler av året hvor middeltemperaturen er over frysepunktet.**
- ✓ Minstebredde på den ugjødsle randsonen skal være 5 meter.

Tilskuddet utmåles etter antall meter ugjødsle randsoner langs vassdraget.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Ugjødsle randsoner i eng i prioriterte områder	meter		7	

Kommentar:

- 1) Definisjonen av vassdrag framkommer av [vannressurslovens](#) §§ 2 og 3.

Aktivitetområdet *Avrenning, andre områder*.

20. Miljøtilskudd til vegetasjonssone (ved åpen åker) - § 25 i forskriften

(I det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet har prioriterte områder nummer 5.11.38, mens andre områder har nummer 5.12.50.)

Det kan i tilknytning til areal med korn og poteter/grønnsaker¹⁾ gis miljøtilskudd til vegetasjonssoner²⁾. Dette er overgangssoner mellom dyrka mark og vann eller vassdrag³⁾, som fungerer som filter for jordpartikler, næringsstoffer og partikkelbundne plantevernmidler i avrenningen fra jordbruksarealene⁴⁾.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Arealet skal grense mot vann eller vassdrag.
- ✓ Maksimal avstand fra arealet til vann eller vassdrag skal være 30 meter.
- ✓ Minstebredde på vegetasjonssonen skal være 10 meter.
- ✓ Vegetasjonssonen kan bestå av gras og/eller busker og trær og skal ha et tett og sammenhengende plantedekke.
- ✓ Vegetasjonssonen skal ikke gjødsles.
- ✓ I søknaden skal både antall meter og dekar vegetasjonssone oppgis.

Kommentarer:

- 1) Det gis ikke tilskudd til vegetasjonssoner når tilgrensende areal til vassdrag er eng.
- 2) Det kan søkes om SMIL-tilskudd til etablering av vegetasjonssoner.
- 3) Definisjonen av vassdrag er gitt i vannressurslovens §§ 2 og 3.
- 4) Forskrift om produksjonstilskudd setter krav om etablering av vegetasjonssoner på minimum 2 meter.

Det gis en høyere tilskuddssats i følgende prioriterte områder:

Vannforekomst (jfr. www.vann-nett.no)	Navn	Kommune
Alle vannforekomstene innenfor disse vassdragene	Farstadvassdraget	Vestvågøy
	Lilandvassdraget	Vestvågøy
146-20-R	Dalelva	Sømna
146-22-R	Grøttemsvassdraget	Sømna
146-27-R	Bekkefelt mot Nordbotnet, Sørbotnet og Sømnesvika	Sømna
146-28-R	Røymarkelva	Sømna

Areal som i de prioriterte områdene grenser mot brakkvannspoller omfattes også av den høyeste tilskuddssatsen.

<i>Foreløpig tilskuddssatser</i>	<i>Enhet</i>	<i>Subenhet</i>	<i>Kr</i>	<i>Avgrensing</i>
Skjøtsel av vegetasjonssone i <u>prioriterte</u> områder	meter	dekar	20	
Skjøtsel av vegetasjonssone i andre områder	meter	dekar	10	

21. Miljøtilskudd til vedlikehold av fangdammer - § 26 i forskriften

(Prioriterte områder: Ordning nummer 5.11.41 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet)

(Andre områder: Ordning nummer 5.12.54 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Formål:

Fangdammer skal bidra til å redusere tap av næringsstoffer og redusere forurensning av vannforekomster. Fangdammer kan også bidra til å redusere partikkelavrenning som skade bestander av den utryddingstrua elvemuslingen.

Etablering:

Bygging av fangdammer kan komme i berøring med en rekke lovverk: Lakse- og innlandsfiskeoven forurensningsloven, jordloven, skogbruksloven, friluftsløven og kulturminneloven. De viktigste lovene ved inngrep i vassdrag er imidlertid plan- og bygningsloven og vannressursloven. Søknad om å anlegge fangdammer sendes til kommunen og til Fylkesmannens miljøvernavdeling, som vil vurdere hvilke lover tiltaket skal reguleres etter. Det kan ikke gis miljøtilskudd til vedlikehold av fangdammer som er etablert i strid med regelverket.

Utforming:

Hvis det av Vann-nett framgår at det er problemer med avrenning av løst fosfor, organiske stoffer og nitrogen til vassdrag, må fangdammen ha både vegetasjonsfilter og sedimentasjonskammer. Hvis hovedproblemet er partikkelavrenning, kan fangdammen kun bestå av et tilstrekkelig stort sedimentasjonskammer. Mer om krav til av fangdammer framkommer av NIBIO sitt [faktaark](#).

Beregning av størrelse:

Ved søknad skal fangdammens areal i utgangspunktet beregnes ut fra størrelsen på sedimentasjonskammeret, vegetasjonsfilteret og sidekantene. Hvis fangdammen har et areal som er mindre enn ett dekar, skal arealet ved søknad og settes til ett dekar. Hvis det i samme vannvei er flere fangdammer, og disse til sammen er mindre enn ett dekar, skal de ved søknad regnes som en fangdam.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Fangdammen skal være utformet slik at den fungerer etter hensikten.
- ✓ For å unngå utrasing og fallulykker for barn må sidekantene ikke være brattere enn 1:2.
- ✓ Sikring med gjerde rundt sedimentasjonskammeret må vurderes i hvert enkelt tilfelle.
- ✓ Tilskudd gis for gjennomføring av årlig tilsyn og nødvendige tiltak.
- ✓ Sedimentasjonskammeret skal tømmes ved behov.
- ✓ For å sikre sollys til nitrogenopptak skal sidekantene holdes fri for trær som skygger.

Som et ledd i arbeidet med oppfølgingen av Vannforskriften gis det en høyere sats for fangdammer i følgende prioriterte områder:

Vannforekomst (jfr. www.vann-nett.no)	Navn	Kommune
Alle vannforekomstene innenfor disse vassdragene	Farstadvassdraget	Vestvågøy
	Lilandvassdraget	Vestvågøy
146-20-R	Dalelva	Sømna
146-22-R	Grøttemsvassdraget	Sømna
146-27-R	Bekkefelt mot Nordbotnet, Sørbotnet og Sømnesvika	Sømna
146-28-R	Røymarkelva	Sømna

Fangdammer som i de prioriterte områdene drenerer mot brakkvannspoller omfattes også av den høyeste tilskuddssatsen.

Foreløpig tilskuddssatser	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Vedlikehold av fangdammer i prioriterte områder	dekar	antall	12 000	
Vedlikehold av fangdammer i andre områder	dekar	antall	7 000	

Kommentar:

Det kan søkes kommunen om SMIL-tilskudd til etablering av fangdammer.

Miljøtema utslipp til luft

Jf. RMP punktene 2.1.8 (tiltak) og 3.1.8 (status).

Programsmål:

Jordbruket skal øke opptaket av karbon i jord. Jordbruket skal redusere utslipp av lystgass (N₂O) og/eller metan (CH₄). Utnyttelsen av næringsstoffer i husdyrgjødsel skal bedres med reduserte utslipp av ammoniakk tilsvarende 8 prosent innen 2020.

Aktivitetsområdet *Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel*

22. Miljøtilskudd til nedlegging eller nedfelling (av husdyrgjødsel) - § 27 i forskriften

(Ordning nummer 6.13.56 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Ordningen omfatter spredning av husdyrgjødsel.

Med nedlegging menes bruk av stripespreder, og nedfelling når gjødsla mekanisk eller ved hjelp av høyt trykk blir ført direkte ned i bakken.

Spredning ved bruk av bladspreder/breispreder/fanespreder omfattes ikke av denne ordningen.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Nedfelling eller nedlegging skal skje ved bruk av tilførselsslanger uten tankvogn.
- ✓ Spredning skal skje innen 15. august i søknadsåret.
- ✓ Det skal spres minimum 5 kg total-Nitrogen i husdyrgjødsel per dekar.
- ✓ Arealet skal høstes eller beites etter siste spredning i søknadsåret.
- ✓ Foretaket skal ha en gjødslingsplan og skiftenoteringer som viser faktisk gjødsling.
- ✓ På samme areal kan det bare gis ett tilskudd til nedlegging eller nedfelling per år.

Ved nedlegging eller nedfelling det også søkes om tilskudd til bruk av tilførselsslanger (ordning 24). Det kan også gis tilskudd til spredning i vår/vekstsesongen (ordning 23), hvis vilkårene for denne ordningen er oppfylt.

<i>Foreløpig tilskuddssatser</i>	<i>Enhet</i>	<i>Subenhet</i>	<i>Kr</i>	<i>Avgrensing</i>
Nedlegging eller nedfelling i voksende kultur	dekar		100,-	
Nedlegging eller nedfelling i åpen åker/stubb	dekar		100,-	

23. Miljøtilskudd til spredning (av husdyrgjødsel) i vår/vekstsesongen - § 28 i forskriften

(Ordning nummer 6.13.59. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Tilskuddsordningen gjelder for spredning av husdyrgjødsel på eng.

Formålet med denne tilskuddsordningen er at all spredning skal skje så tidlig slik at mest mulig av næringsstoffene kan tas opp av planteveksten.

Det kan for samme areal søkes både om *Miljøtilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel i vår og vekstsesongen* og *Miljøtilskudd til bruk av tilførselsslanger ved spredning av husdyrgjødsel*.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Foretaket skal ha årlig gjødslingsplan.
- ✓ Tilskuddsordningen omfatter eng som foretaket eier eller leier¹⁾, og hvor spredning²⁾ av husdyrgjødsel i søknadsåret skjer før siste slått og seinest 15. august.
- ✓ Det omsøkte arealet må i søknadsåret faktisk brukes som spredeareal for husdyrgjødsel.
- ✓ For de arealer det er søkt om *Miljøtilskudd til spredning i vår/vekstsesongen* gis det ikke dispensasjon fra denne datoen.³⁾
- ✓ På disse arealene kan det etter 15. august heller ikke spres silopressaft eller regnvann fra gjødsellager.
- ✓ Hvis noe husdyrgjødsel spres på andre areal etter 15. august, skal denne moldes ned⁴⁾.
- ✓ Tilskuddet beregnes ut fra størrelsen på engarealet hvor spredning av husdyrgjødsel er gjennomført seinest 15. august. Hvis det etter 15. august spres og moldes ned husdyrgjødsel på andre engareal, skal disse arealene ikke inngå beregningsgrunnlaget for tilskuddsordningen.
- ✓ Det kan ikke føres opp dobbelt spredeareal hvis foretaket sprer husdyrgjødsel to eller flere ganger i løpet av vekstsesongen.

Kommentarer:

- 1) **Spredning på areal som foretaket ikke eier/leier:** Hvis et foretak sprer husdyrgjødsel på et areal som foretaket ikke driver, og/eller det heller ikke foreligger en skriftlig avtale som jordloven forutsetter, kan foretaket ikke søke om miljøtilskudd til spredning i vår/vekstsesongen på dette arealet. Eieren av arealet kan imidlertid, hvis spredning skjer før 15. august og foretaket oppfyller de øvrige kravene til ordningen, søke om miljøtilskudd til spredning i vår/vekstsesongen på dette arealet.
- 2) **Nedfelling etter 15. august:** Hvis det foretas nedfelling på eng etter 15. august, vil søker ikke kunne gis tilskudd over denne ordningen.
- 3) **Spredning på andre areal etter 15. august:** Det er ikke krav om at all spredning av husdyrgjødsel på foretaket må skje før 15. august, men hvis noe husdyrgjødsel spres på andre areal etter 15. august, skal denne moldes ned
- 4) **Presisering av begrepet nedmolding:** Nedfelling, f.eks. ved hjelp av stripenedfeller eller etter DGI-metoden, regnes ikke som nedmolding.

Det kan på samme areal også gis tilskudd til nedfelling eller nedlegging (ordning 22), og til bruk av tilførselsslanger (ordning 24), hvis vilkårene for disse ordningene er oppfylt.

Foreløpig tilskuddssats	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Spredning i vår/vekstsesongen	dekar		20	

24. Miljøtilskudd til bruk av tilførselsslanger (ved spredning av husdyrgjødsel) - § 29 i forskriften

(Ordning nummer 6.13.57 i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Tilskuddsordningen gjelder for spredning av husdyrgjødsel på eng.

Formålet med ordningen er å redusere utslippene til luft og vann, ta vare på næringsstoffene og minske jordpakkingen.

Det gis ikke tilskudd til kun bruk av tilførselsslanger. Sammen med tilførselsslangene må det brukes utstyr for nedlegging eller nedfelling, som beskrevet i tilskuddsordning nummer 22.

Det kan for samme areal både søkes om miljøtilskudd til *Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel i vår og vekstsesongen* og *Miljøtilskudd til bruk av tilførselsslanger ved spredning av husdyrgjødsel*.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ På omsøkte areal skal all husdyrgjødsel spres ved hjelp av tilførselsslanger **og utstyr for nedlegging (f.eks. stripespreder) eller nedfelling**.
- ✓ På areal hvor det søkes om tilskudd bruk av tilførselsslanger må gjødsla være spredd før 15. august. Det kan for denne ordningen ikke gis dispensasjon fra denne datoen.
- ✓ Foretaket kan ikke gi eller selge husdyrgjødsel til andre foretak hvis denne gjødsla blir spredd etter 15. august.
- ✓ Engarealet der det er spredd husdyrgjødsel skal høstes med slått eller beiting etter siste spredning.
- ✓ Tilskuddet beregnes ut fra størrelsen på engarealet hvor spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslanger er gjennomført.

Tillegg må følgende vilkår for ordningen *Miljøtilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel* også være oppfylt:

- ✓ Foretaket skal ha årlig gjødslingsplan.
- ✓ Tilskuddsordningen omfatter eng som foretaket eier eller leier, og hvor spredning av husdyrgjødsel i søknadsåret skjer før siste slått og seinest 15. august.
- ✓ Det omsøkte arealet må i søknadsåret faktisk brukes som spredeareal for husdyrgjødsel.
- ✓ På disse arealene kan det etter 15. august heller ikke spres silopressaft eller regnvann fra gjødsellager.
- ✓ Hvis noe husdyrgjødsel spres på andre areal etter 15. august, skal denne moldes ned.
- ✓ Det kan ikke føres opp dobbelt spredeareal hvis foretaket sprer husdyrgjødsel to eller flere ganger i løpet av vekstsesongen.

Ved bruk av tilførselsslanger kan det også søkes om tilskudd til nedlegging eller nedfelling (ordning 22). Det kan også gis tilskudd til spredning i vår/vekstsesongen (ordning 23), hvis vilkårene for denne ordningen er oppfylt.

Foreløpig tilskuddssatser	Enhet	Subenhet	Kr	Avgrensing
Bruk av tilførselsslanger	dekar		50	

Ordninger for miljøtilskudd til beitelag

Miljøtema kulturlandskap

Jf. RMP punktene 2.1.1. (tiltak) og 3.1.2 (status)

Programsmål:

Ta vare på og utvikle jordbrukets kulturlandskap. Ta vare på variasjonen i jordbrukets prioriterte kulturlandskap.

Aktivitetsområdet *Opprettholde kulturlandskapet:*

25. Miljøtilskudd til drift av beitelag - § 8 i forskriften

(Ordning nummer 1.2.5. i det elektroniske søknadsskjemaet og i tilskuddsbrevet.)

Godkjente beitelag kan søke om tilskudd for hest, storfe og småfe på utmarksbeite.

Søknadsfristen er 1. november.

Vilkår for tilskuddsordningen:

- ✓ Beitelaget må være godkjent av Fylkesmannen (til og med 2012) eller kommunen (fra og med 2013).
- ✓ Laget må ha et gyldig organisasjonsnummer i Enhetsregisteret.
- ✓ Laget må ha minst 2 aktive medlemmer, det vil si medlemmer med egne besetninger som deltar i beitelagsaktivitetene.
- ✓ Antall dyr som slippes på beite må tilsvare minst 150 småfe (10 småfe tilsvarer 1 storfe/hest).
- ✓ Laget må ha beiterett i området som brukes til beite.
- ✓ Beiteområdet må være angitt på kart.
- ✓ Dyra må være minst 8 uker på utmarksbeite.
- ✓ Laget må organisere effektivt og forsvarlig tilsyn og sanking av egne og andres dyr i beiteområdet.

- ✓ Foreløpig årsrapport skal være vedlagt søknad om miljøtilskudd til drift av laget. Årsrapporten skal inneholde informasjon om aktivitet i beitelaget i søknadsåret, som tilsyn og andre tiltak i beiteområdet, spesielle utfordringer knyttet til beitedriften osv.
- ✓ Tilskuddet skal brukes til fellestiltak som fremmer beitebruken i området.

Kommentarer:

Retningslinjer for godkjenning av nye beitelag står i eget rundskriv fra Fylkesmannen til kommunene. Hvis laget har beitedyr i flere kommuner, skal kommunene det gjelder sammen avgjøre hvilken av dem som skal godkjenne beitelaget og behandle av søknad om miljøtilskudd.

<i>Foreløpig tilskuddssats per heimsanka dyr</i>	<i>Enhet</i>	<i>Subenhet</i>	<i>Kr</i>	<i>Avgrensing</i>
Småfe	dyr		10	
Hest og storfe	dyr		20	

Vedlegg:

- ✓ Forskrift om miljøtilskudd til jordbruket i Nordland.

Tilhørende dokumenter:

- ✓ Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland 2013-2016 (forlenget ut 2018).
- ✓ Miljøtilskudd i Nordland – oversikt over tilskuddsordningene i søknadsomgangen 2018.
- ✓ Miljøtilskudd til skjøtsel av lokalt verdifulle jordbrukslandskap – areal per kommune.

- virker til Nordlands beste

Fylkesmannen i Nordland

Moloveien 10

tlf: 75 53 15 00 || fax: 75 52 09 77

fmnopost@fylkesmannen.no

www.fmno.no

www.twitter.com/FMNordland ||